

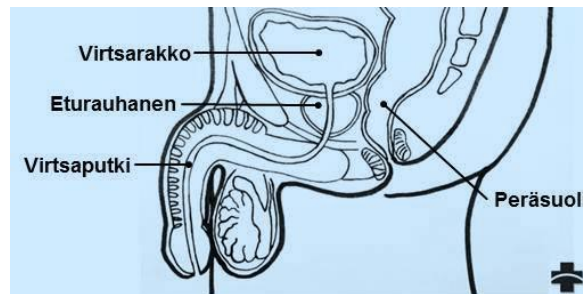
ETURAUHASSYÖPÄ

Sinulla on todettu eturauhassyöpä, johon sairastuminen voi herättää paljon kysymyksiä, pelkoa ja ahdistusta. On hyvä tietää, että vaikka eturauhassyöpä on Suomessa miesten yleisin syöpä, on se kuolinsyynä melko harvinainen. Useissa tapauksissa tauti voidaan voittaa tai saada hoidolla hallintaan. Tällöin lopuelämä ei välttämättä lyhene tai edes laadullisesti merkittävästi huonone.

Haluamme antaa tietoa sairaudestasi, jotta selviytyisit mahdollisimman hyvin kotioloissa. Toisaalta on tärkeää tietää, missä tilanteissa on syytä hakeutua hoitoon. Toivomme, että suullinen ohjaus ja kirjalliset ohjeet auttavat näissä asioissa, ja selkiyttävät käsitystäsi sairautesi hoidosta Lapin sairaanhoidopiirissä.

Eturauhanen

Eturauhanen on miesten sukupuolirauhanen, joka sijaitsee virtsarakon alapuolella peräsuolen edessä (Kuva 1). Normaalisti se on noin luumun kokoinen, 20 grammaa painava elin, joka ympäröi osittain virtsaputkea. Eturauhanen tuottaa osan siemennesteestä tarvittavasta nesteestä.

Kuva 1. Eturauhasen sijainti.

Eräs eturauhasen erittämä valkuaisaine on prostataspesifinen antigeeni (PSA), jonka tehtävä on liuottaa geelimäinen siemenneste juoksevaan muotoon. Prostataspesifisen antigeenin määrä veressä voidaan mitata ja siitä on tullut merkittävä eturauhassyövän merkkiaine. Eturauhassyövän lisäksi myös ikä, tulehdukset ja toimenpiteet voivat nostaa PSA-arvoa.

Eturauhassyöpä

Eturauhassyöpä syntyy, kun eturauhasen solut alkavat muuttua pahanlaatuisiksi. Eturauhassyöpään sairastumisen riskiä lisäävät ikä, perimä, runsas rasvan käyttö, lihavuus ja tupakointi. Varhaisvaiheen syöpä ei aiheuta oireita ja monesti se löydetäänkin sattumalta eturauhasen hyvänlaatuisen liikakasvun vuoksi tehdyn höyläyksen tai avoleikkauksen yhteydessä otetuista kudospäätteistä. Myöhemmin oireina voivat olla virtsan tulon häiriöt, virtsaamistarpeen lisääntyminen ja verivirtsaisuus. Joskus syövän ensimmäisenä oireena ovat sen lähettämien luustopesäkkeiden aiheuttamat kivut (alaselkä, lantio, lonkat) tai luumurtumat.

Eturauhassyövän toteaminen perustuu lääkärin tutkimukseen (tuseeraus), laboratoriotutkimuksiin (PSA) ja lopulta otettuihin eturauhasen koepaloihin. Koepalat

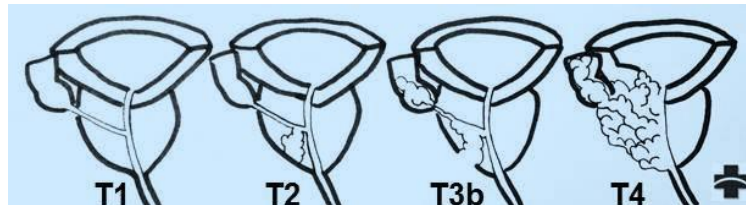
Osasto 4

epäilyttäviltä alueilta otetaan tutkittaessa eturauhasta ultraäänellä peräaukon kautta. Tutkimus tehdään Rovaniemellä Lapin keskussairaalassa (LKS) Urologian poliklinikalla.

Jos otetuista koepaloista löytyy syöpä, kartoitetaan sen levinneisyys (TNM-luokitus) ja histologinen luokitus (Gleasonin luokitus). Gleasonin luokitus ennustaa syövän käyttäytymistä. Luokituksen tekee patologi tutkiessaan eturauhases-tä otetut neulanäytteet. Levinneisyysluokituksen perusteella päätätte yhdessä hoitavan urologin kanssa käytettävissä olevista hoitovaihtoehdoista.

Luustokartta (luuston radioisotooppikartoitus) voidaan tehdä luustometastaasi-en selvittämiseksi. Ylempien virtsateiden ultraäänitutkimus tehdään, jos eturauhassyövän epäillään tukkivan virtsanjohtimia. Virtsarakon tähytystä ja kuvantamistutkimuksia, kuten magneetti- tai tietokonekuvausta, ei tehdä eturauhassyövän yhteydessä rutiinisti, vaan vain poikkeustapauksissa harkinnan ja tilanteen mukaan. Kuvantamistutkimukset tehdään tarvittaessa LKS:ssa.

Viimeinen varmistus syövän levinneisyydestä saadaan leikkaustilanteessa, kun leikkauksen aluksi lähetetään eturauhasen ympäristöstä imurauhaset patologin pikatutkimukseen. Jos kasvain on levinnyt rauhasen ulkopuolelle, ei leikkaushoito ole mahdollinen. Edellä mainittujen tutkimusten kautta taudille muodostuu TNM-luokka, josta kuvasarjassa on esitetty kasvaimesta kertova T-luokitus (Kuva 2). (N-luokitus kertoo imusolmukelevinneisyydestä ja M-luokka etäpesäkkeistä.)

T1: Kasvain ei ole tunnusteltavissa, mutta se saatetaan löytää korkean PSA:n vuoksi otetussa biopsiassa tai eturauhasen elektroresektion tai leikkauksen yhteydessä poistetuista kudospaleista.

T2: Kasvain ei ole levinnyt eturauhaskapselin ulkopuolelle, mutta se on kasvanut niin, että se voidaan havaita kuvantamistutkimuksilla kuten ultraäänitutkimuksella.

T3a (kuva puuttuu): Kasvain on kasvanut eturauhaskapselin läpi ja kuvassa **T3b** lisäksi tunkeutunut siemenrakkuloihin.

T4: Kasvain kasvaa läpi ympäröiviin kudoksiin kuten peräsuoleen tai virtsarakonkaulaan aiheuttaen oireita.

Kuva 2. Eturauhassyövän T-luokitus.

Hoitomuodon valinta

Eturauhassyövän hoidossa korostuu yksilöllisyys ja eri hoitomuotoja voidaan tarvittaessa yhdistellä. Hoidon valintaan vaikuttavat kasvaimen koko ja eturauhasen tilavuus, syöpäkasvaimen sijainti, solujen pahanlaatuisuus, Gleason-luokitus, PSA-arvo sekä sairauden levinneisyys, potilaan ikä, yleiskunto, muut perussairaudet ja lääkitykset sekä elämäntilanne.

Seuranta hoitona

Syöpäkasvain voi olla erittäin hitaasti kasvavaa tyyppiä. Tällöin harkitaan kaikkia hoitotoimenpiteistä pidättäytymistä ja tilanteen seurantaan siihen saakka, kunnes kasvaimen leviämistä mahdollisesti ilmaantuu oireita. Näin siksi, että kaikkiin hoitomuotoihin liittyy sivuvaikutuksia, mutta jos kasvain itsessään ei aiheuta oireita ollenkaan, tulisivat sivuvaikutukset kärsittäviksi turhaan.

Leikkaushoito (prostatectomia)

Leikkaus sopii hoidoksi silloin, kun eturauhassyöpä on paikallinen. Prostatectomiassa pyritään parantamaan leikkaukseen ja siinä poistetaan koko eturauhanen ympäröivine kapselieineen ja siemenrakkulat. Virtsarakko yhdistetään tämän jälkeen suoraan virtsaputkeen. Leikkaus on melko iso ja rasittava, eikä siksi sovellu kovin vanhoille ja huonokuntoisille. Peruskunnon ollessa huono olisi leikkaus vaarallisempi kuin itse eturauhassyöpä. Leikkaus tehdään LKS:ssa.

Joskus leikkausta ei haluta tehdä siihen liittyvien sivuvaikutusten vuoksi. Virtsanpidätyskykyyn tulee usein häiriöitä. Potenssiongelmia tulee lähes aina, joskin tämä ongelma useimmissa tapauksissa on lääkkeillä autettavissa. Lisäksi kaikkiin isoihin leikkauksiin liittyy huomattava sydän- ja verenkiertohäiriöiden (sydänkohtaus, aivoveritulppa) riski.

Brakyhoito

Paikallista eturauhassyöpää on mahdollista hoitaa brakyhoidolla potilailta, joille ei ole tehty eturauhasen höyläystä (TURP), joilla ei ole vaikeita virtsavaivoja ja joiden eturauhanen on hoitomuotoon tilavuudeltaan sopiva. Eturauhasen brakyhoito tarkoittaa kudoksen sisäistä sädehoitoa, jossa eturauhasen sisälle vietään radioaktiivisia jyväsiä kaikukuvausohjauksessa. Brakyhoidossa säteilylähteiden kantama on hyvin lyhyt, josta juontaa nimi "braky" (lyhyt). Sen etuja muihin hoitoihin verrattuna ovat kertahoito, vähäinen verenvuoto sekä hyvät tulokset virtsanpidätyskyvyn ja erektiotoiminnan kannalta. Toisaalta myös brakyhoito voi pahentaa jo olemassa olevia virtsavaivoja ja aiheuttaa suolistovaivoja.

Sädehoito

Joissain tapauksissa ulkoinen sädehoito on myös tehokas hoitovaihtoehto. Se annetaan 7 viikon aikana Oulun yliopistollisessa sairaalassa hoitoannoksina arkipäivisin. Sädehoitoa voidaan käyttää myös kivunhoidon menetelmänä levinneen eturauhassyövän yhteydessä. Sädehoitoa annetaan Oulun yliopistollisessa sairaalassa, jonne tehdään tarvittaessa lähete LKS:sta.

Hormonihoito

Yleisin hoitomuoto on hormonihoito. Eturauhassyöpä on miessukupuolihormonista (testosteroni) riippuvainen. Jos tämän hormonin pitoisuus verenkierron saadaan alas, pysähtyy syöpäkasvainkin pitkäksi aikaa. Hormonipitoisuus voidaan laskea pienellä kiveksiin kohdistuvalla **leikkauksella**, jossa kiveksistä poistetaan niiden hormonia tuottava osa. Tällainen leikkaus tehdään LKS:ssa. Vastaava vaikutus voidaan saada aikaan **lääkityksellä**, joka yleensä toteutetaan kerran kuussa tai joka kolmas – kuudes kuukausi annettavin pistoksin. Pistokset voi käydä ottamassa omassa terveyskeskuksessa.

Hormonihoidolla voi olla sivuvaikutuksia kuten erektiokyvyn menetys, kuumat aallot, anemia, painon nousu, lihasvoiman heikentyminen, yleisen vireyden väheneminen, mielialan muutokset ja masennus. Lisäksi hormonihoito aiheuttaa osalle miehistä luukatoa vuosien kuluessa. Hoitomuotoon päädyttäessä haittavaikutukset katsotaan syöpää vastaan punnittaessa vähemmän painaviksi tekijöiksi.

Syöpäkasvain voi ajan kuluessa kehittää sietokyvyn hormonihoitolle ja kasvaa uudelleen. Tällöin on keskeisenä hoidossa kasvaimen aiheuttamien oireiden lievittäminen niin, että elämä edelleenkin voi pitkän aikaa olla elämisen arvoista. Kyseeseen tulevat erilaiset lääkehoidot ja mahdollisesti kipusädehoito (OYS). Eturauhaskudosta voidaan tarvittaessa myös höylätä virtsaputken kautta (LKS), mikäli kasvain aiheuttaa virtsankululle estettä.

Itsehoito

Sairastuminen aiheuttaa aina jonkinlaisen murroksen elämässä. On tavallista, että mielialat heittelevät epätoivosta toivoon. Olosi saattaa olla alavireinen ja itkuinen, uni voi kadota öistä. Vaikka elämää täytyy opetella rakentamaan uudelleen, olet pohjimmiltasi sama ihminen kuin ennenkin. Anna itsellesi ja läheillesi aikaa, jotta löydätte teille sopivimman tavan elää sairauden kanssa. Vakavassa sairastumisessa on harvoin mitään hyvää. Juuri siksi se tarjoaa erinomaisen tilaisuuden hyvän etsimiseen, ihmisenä kasvuun ja hetkessä elämiseen. Mikäli sairastumisen aiheuttama mielihäiriö ja tuska pitkittyy, etkä tunnu pääsevän asioissa ja elämässäsi eteenpäin, kannattaa kriisin läpikäyntiin hakea ammattiapua. Sairaalassa ollessasi voimme tarvittaessa pyytää psykiatrian arvioita tilanteestasi. Kotioloissa apua voi kysyä omasta terveyskeskuksesta tai mielenterveystoimistosta.

Syövän yhteydessä on tärkeää hoitaa sekä sielua, että ruumista. Parasta mitä voit tehdä, on nauttia elämästäsi niiden asioiden ja ihmisten parissa, jotka tuottavat Sinulle iloa ja hyvää mieltä. Henkistä jaksamista auttaa puhuminen. Tukea kannattaakin etsiä sekä omasta lähipiiristä että tarvittaessa esimerkiksi syöpäjärjestöistä tai seurakunnasta. Hoitoasi koskevista asioista ja huolista kannattaa keskustella avoimesti hoitohenkilökunnan kanssa. Sairaalasielunhoidajan apu on Sinun ja läheistesesi käytettävissä sairaalassa ollessasi vakaumuksestanne riippumatta. Hänelle voitte kertoa pelot, surut ja mieltä painavat asiat. Hoitoasi koskevista asioista ja huolista voit keskustella avoimesti hoitohenkilökunnan kanssa.

Osasto 4

Pidä kuntoasi yllä jaksamisesi mukaan vaikkapa rauhallisilla kävelylenkeillä. Lepääminenkin on väsyneenä tärkeää, joten tee mitä jaksat ja anna muiden asioiden olla. Kiinnitä huomiota ruokailuun. Kestät tulevat hoidot paremmin, jos ravitsemustilasi pysyy hyvänä. Jos Sinulla on kipuja ja lääkäri kirjoittaa käyttöösi kipulääkettä, kannattaa sitä käyttää tai ainakin kokeilla. Kipu rasittaa elimistöäsi, aiheuttaa unettomuutta ja laskee mielialaasi sekä elämän laatua. Syöpäkipu ei ole ”pikku kolotusta”, vaan hoitoa vaativa tila.

Tukea ja tietoa

Vakavaan sairastumiseen liittyy lukuisia tiedon hakemista, ihmissuhteita, taloudellisia kysymyksiä ja tuen tarvetta koskevia asioita. Pohjois-Suomen syöpäyhdistyksen kautta Sinun on mahdollista saada monenlaista tukea. Yhdistykseen liittyminen kannattaa heti sairauden toteamisen jälkeen, sillä syöpäyhdistykseltä on mahdollista hakea hoitopäiväkorvausta (2 € / pv) syöpäsairauden hoidon vuoksi kertyneistä maksuista. Pohjois-Suomen syöpäyhdistyksellä on tarjolla myös tukihenkilö- ja kerhotoimintaa, kuntoutusta sekä koulutuksia. Tutustu tarkemmin yhdistyksen toimintaan Internetissä osoitteessa: <http://www.pssy.org/> tai ota yhteyttä Rovaniemen toimistoon Korkalonkatu 18, 96200 Rovaniemi puh. 010 249 1108 ja 0400-944 267.

Sairaalahoidon aikana sinun on mahdollista saada apua ja tukea sosiaalityöntekijältä. Jokaiselle osastolle ja poliklinikalle on nimetty sosiaalityöntekijä, joka antaa neuvoa ja ohjausta sosiaalipalveluista, kuten kotiavusta, kuljetuspalveluista, kuntoutumisesta, potilasjärjestöistä, oikeusturvasta, palvelu- ja vanhainkotiasumisesta sekä sairaudesta aiheutuvien kulujen maksamisesta ja maksukattojärjestelmästä. Sosiaalityöntekijä neuvoo myös sosiaaliturvaan liittyvissä asioissa, kuten Kelan palveluissa ja etuuksissa, eläke- ja vakuutusasioissa sekä avustaa tarvittaessa niiden hakemisessa. Mikäli koet tarvitsevasi ohjausta edellä mainituissa asioissa, kerro tiedon tarpeestasi hoitohenkilökunnalle. Hän pyytää sosiaalihoitajaa käymään luonasi. Sairaalan ulkopuolella näistä asioista antaa tietoa KELA, potilasjärjestöt ja asuinkuntasi.

Sairauden seuranta

Oleellinen osa hoitoa on sairauden seuranta. Siinä on keskeisintä potilaan voinnin ja oireiden seurannan lisäksi veriarvojen (PSA) seuranta. Normaalitapauksissa seuranta tapahtuu terveyskeskuksessa. Lääkärisi kertoo miten Sinun sairauttasi suunnitellaan seurattavaksi ja miksi.

Apua ongelmatilanteissa

Mikäli Sinulla tulee eturauhassyöpään liittyviä ongelmia kotona, joudut hakeutumaan hoitoon. **Pääsääntöisesti lähin apu kiireellisessä ja kiireettömässä hoidossa** (esimerkiksi eturauhastulehdus, lievä virtsatieinfektio) **on oman kunnan terveyskeskus virka-aikana.**

Epäillessäsi välitöntä hoitoa vaativaa tilaa (esimerkiksi virtsaumpi, yleistilan lasku, tajunnan häiriöt, akuutti ja paha selkäkipu puutumisoireilla) voit kysyä toimintaohjetta omasta terveyskeskuksestasi tai Lapin keskussairaalan perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksestä (016) 322 4800 (vuorokauden ympäri) tai hakeutua hoitoon edellä mainittuihin paikkoihin. Hätätilassa apu soitetaan yleisestä hätänumerosta, joka on 112.

Osasto 4

Mikäli asiiasi koskee hoitoasi tai seurantaasi LKS:n Urologian poliklinikalla, voit soittaa hoitoon liittyvissä kysymyksissä toimistoon tai uroterapeutille numeroihin (016) 328 2307 tai (016) 328 7307 ja lähete tai todistusasioissa osastonsihteerille (016) 328 2318.

Mahdolliseen leikkaukseen liittyviä asioita voit tiedustella jonokirjeen saatuasi kirjeessä mainitusta yksiköstä. OYS:n Sädehoitoasioissa ota yhteyttä Syöpätautien ja sädeklinikan klinikkasihteriin (08) 325 6446 tai Sädehoidon yksiköön (08) 315 3234 (ilmoittautuminen).

(Ohje on laadittu Käypähoito-ohjeita mukaillen.)

Toivotamme hyvää vointia ja jaksamista sairautesi kanssa.

Luotettavaa tietoa Internetissä

- Lapin sairaanhoitopiiri osoitteessa: www.lshp.fi,
- Syöpäjärjestöt osoitteessa: www.cancer.fi
- Käypähoito osoitteessa: www.kaypahoito.fi/web/kh/etusivu
- Terveyskirjasto Duodecim osoitteessa:
www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti

LÄHTEET:

- Käypähoito. Eturauhassyöpä. 22.2.2012 osoitteessa: <http://www.kaypahoito.fi/>.
- Matikainen, Mika. Eturauhassyövän hormonihoito. Therapia Fennica 22.2.2012 osoitteessa: <http://therapiafennica.fi/wiki/index.php?title=Eturauhassy%C3%B6p%C3%A4>.
- Pétas, Anssi. Eturauhassyöpä. Therapia Fennica 22.2.2012 osoitteessa: <http://therapiafennica.fi/wiki/index.php?title=Eturauhassy%C3%B6p%C3%A4>.
- Syöpäjärjestöt 22.2.2012 osoitteessa: <http://www.cancer.fi>.